

épületanyag (tegula, habarcs) egyértelműen kirajzolta a római villa területét, mely a dűlőúttól Ny-ra, rögtön az út mentén fekszik. Elképzelhető, hogy kiterjedése az út K-i oldalán is folytatódik, ám a sűrű növényzet itt lehetetlené tette a bejárást. A telepnyom É-D-i irányú, kb. 250 m hosszú és 100 m széles. A gyűjtött anyag szürke kerámia, mázas mortárium, terra sigillata edények (díszített is) töredékei, egy bronzcsengő(?), bronzlemez darabja, egy kék színű üvegyöngy és üvegtöredékek. A lelőhely összefüggése feltételezhető a villától mintegy 500–600 m-re D-re lévő római temetővel (Csepreg úti dűlő).

Munkatársak: Kelbert Krisztina régésztechnikus, Nemes Tibor.

ILON GÁBOR

3. Adony, Szent Mihály-puszta, Bolondvár (Fejér megye) B

A Bolondvár őskori telepét a 19. sz. közepe óta többen említik, régészeti ásatás még nem volt a területén. 1949-ben az akkor még füves területen e sorok írója,¹ majd 1973-ban Csukás Györgyi talált őskori, bronzkori cserepeket a felszínen.²

A Bolondvár a községtől DK-re 4,5 km-re, a Duna egykori ártere fölé magasodó dombsor szélén van. A dombsorba természetes vízmosások, völgyek vágódnak be, azt több kisebb-nagyobb részre bontva. Ezek egyike a Bolondvár is, melyet ÉÉK felől, az ártér felett igen meredek domboldal határol, többi oldalát pedig a természetes eredetű mély és széles völgyek veszik körül. Egyedül a D-i oldal alatti részen végezhetek az őskorban mélyítést, a fennsík felőli védelem erősítésére.

Az egykori telep hosszúkás platót képez, legmagasabb része a K-i vége felé van, ÉNy felé végig lejt. A domb természetes pereme jelenti a telep szélét, erődítésnek, sáncnak vagy ároknak a felszínen nyomát sem látni. Az ÉK-i és Ny-i perem alatt a külső oldalon 1–1,5 méterrel mélyebben 1–2 m széles, több helyen már elmosódott terasz húzódik. Ehhez hasonló teraszt más bronzkori földvárak szélén is találunk, de itt a K-i és Ny-i oldalon a terasról a völgybe levezető út miatt az eredete bizonytalan.

A sűrű, de áttekinthető erdővel fedett területet 2007 késő őszén mértem fel. (Az illusztrációt lásd a 159. oldalon!) A völgyekkel körülhatárolt telep hossza 118, szélessége a K-i végében 27, a Ny-i végében 70 m.

NOVÁKI GYULA

4. Akasztó határa

(Bács-Kiskun megye) U, B, Sza, Kö

2007. március 21-én helyszíni szemlét tartottam a település több pontján.

Templom-hegy: A valószínűsíthető középkori templomos falu helyét a térképeken a községtől kb. 1,5 km-re DNy-i irányban jelzett Templom-heggyel véltem beazonosítani. A lelőhely É-D irányú elnyújtott dombon fekszik, D-i irányban a következő dombhátat is magában foglalja, a gyér leletanyag bizonyossága szerint. Központi, intenzív anyagszóródással jelentkező része a Templom-hegy nevet viselő dombhát legmagasabb részén van. A dombnak jelenleg csak egy részén művelik a szőlőt.

Kisebb mennyiségű durva, talán bronzkorhoz köthető kerámia mellett jóval nagyobb számban a szarmata időszakhoz köthető kerámia, valamint nagyobb mennyiségű csont is feküdt szerteszét a felszínen.

Középkori leletanyagnak, templomnak nyoma sem volt. Ezért egy helyi lakoshoz fordultam segítségért, aki szerint rossz helyen járok, ugyanis a domb, mely a térképeken Templom-heggyként szerepel, nem a helyiek által ismert Templom-hegy. Ők ezt a nevet egy ettől D-re kb. 700 m-re levő dombra használják.

Nadrág-sziget: Helyi lakos útba igazítása után megtaláltam a középkori lelőhelyet is. A helyszín két, ÉNy-DK irányban kissé nyújtott, a környezetéből jócskán kiemelkedő dombháton fekszik. A délebbi, magasabb domb tetején állt egykor a templom, melynek helyét nem túl nagy, kb. 15×15 m területen réti mészkődarabok és embercsontok jelezték. Ezt a részt K-ről egy hosszú, É-D irányú széles dombhát, a Kígyós-hát kíséri, rajta a középkori település félreismerhetetlen maradványaival. A leletanyag alapján a 14–15. századi telepnek Árpád-kori előzménye nem volt. A település É-i irányban 450–500 m hosszan biztosan követhető. K, Ny és D irányból egy ma is vizet szállító kisebb vízfolyás öleli körbe, ezen túl a mélyebb területeken nem találtam semmit, ezek szerint vízállásos rész volt körben. A település tökéletesen alkalmazkodik a domborzati viszonyokhoz. A helyiek ma is ezt a részt nevezik Templom-heggynek.

Halastavak D-i vége: Az akasztói csárda bejáratának közelében egy, az 53. sz. út, a csárdabejáró, egy csatorna, és a tavak által bezárt, háromszög alapterületű részen földmunkát végeztek a közelmúltban.³ A terület nagy részén csak a gyökérzónát érintő terepegyengetésre került sor, ellenben 15–20 m széles sávban az út és a csatorna partján fasort telepítettek, melynek során mélyen mozgatták meg a talajt. A felszíni nyomok alapján ez a mélyszántás részben érintette a neolitik lelőhelyet, csont, kerámia és paticsdarabok jelezték ezt.

ROSTA SZABOLCS

5. Alibánfa, Postaút alatti-dűlő

(Zala megye) Rő

A lelőhely Alibánfa és Kemendollár közt, a Sümegre vezető út és Zalalövő–Zalaegerszeg–Ukk–Boba vasút-

1 NOVÁKI Gy.: Fejér megye őskori földvárjai. ArchÉrt 79 (1952) 3–17, 12.
2 CSUKÁS Gy.: Adony-Szent Mihály-puszta. Rég. Füzet. Ser. I. 27 (1974) 3.

3 Kustár Rozália terepbejárása: Akasztó-Halastavak déli vége KNP 004. lh., KJM Adattár 2007-1980.

vonaltól határolt területen található, É-D irányban nyúlik el a vasút mentén. A megelőző feltárást a fenti vasútvonal korszerűsítéséhez kapcsolódó munkálatok tették szükségessé. Az ásatási terület az új vasútpálya nyomvonalában helyezkedett el.

2007. június 18. és július 19. között először szondázást, majd megelőző feltárást végeztünk. A Ny-i részen szórta jelentkezték az objektumok, és az innen előkerült leletanyag is csekély volt. A lelőhely K-i részén egy Kr. u. 1–2. századra datálható római temető körárkos sírjait tártuk fel. A temetőt egy dűlőút vágta ketté, az út és a meglévő vasútvonal területére eső temetőrészeket már korábban megbolygatták, ezek régészeti dokumentálására már nem volt lehetőség. A dűlőúttól Ny-ra két szabályos, de eltérő méretű körárkot, továbbá másik kettő szabálytalanabb körárok részleteit és egy lekerekített téglalap alakú sírt övező árkot tártunk fel. A sírt övező árkokban több helyen edénytöredékeket figyeltünk meg. Az árkok között egy homokkőlapokkal körbe rakott csecsemősírt és egy szórt hamvas sírt is dokumentáltunk, a benne talált üvegyöngyök alapján női temetkezés lehetett. Az egyik szabálytalan körárkokban nagy mennyiségű tegulatöredéket bontottunk ki, amelyek talán az egykori sír kirablása során kerültek az árokba. A dűlőút K-i oldalán négy szabályos körárok részleteit és hét szórt hamvas sírt tártunk fel. A sírok közül három volt a körárok közepén, a többi ezektől távolabb.

A sírok többségébe egy nagyobb urnát, egy kisebb korsót és egy tálat helyeztek. A 37. sírből két, növényi ornamentikával díszített, vékony falú szürke csésze került elő. A leggazdagabb sír a 45. sz. volt, amely két üvegurnát, egy nagyobb vörös edényt és egy kisebb szürke csészt tartalmazott. Figyelemre méltó az üvegurnák tetejére helyezett nagy mennyiségű lapos borostyángyöngy és egy üvegyűrű. A sírok mellett több kisebb objektumot figyeltünk meg, amelyek funkciója a temetőn belül egyelőre tisztázatlan.

Az 5760 m² nagyságú lehumuszolt területen a Kr. u. 1–2. századi római temető kilenc körárkának kisebb-nagyobb részletét, kilenc sírt és 30 egyéb objektumot tártunk fel. A humuszolás átlagos mélysége 60 cm. A temető nagyobbik része a földrajzi adottságok alapján valószínűleg a nyomvonalától K-i, ÉK-i irányban található.

Munkatársak: Nemes Donát, Szabó Eszter, Soós Zsolt, Vadász Norbert.

BASTICZ ZOLTÁN

6. Almásfüzitő, Foktorok

(Komárom-Esztergom megye) R, Ró

Az 1998-ban megkezdett vicus-ásatást 2007 augusztusában két héten át folytattuk a település Odiavum-Azaum castellumától DNy-ra eső területén. Az idei szezomban 70 m² nagyságú terület feltárást végeztük el teljes rétegmélységig, további 36 m²-t idő hiányában csak

részlegesen bontottunk ki. Cél az 1998-ban megnyitott, de teljes mélységig be nem fejezett szelvényeink feltárása volt. Az 1–2. szelvényekben nagy kiterjedésű kavicsos-köves felület jelentkezett, amit az akkori megfigyeléseink alapján útnak tekintettünk. A következő évek feltárási területéhez csatlakozó szelvényekben azonban nem találkoztunk.

Az utat 1998-ban egy helyen átvágtuk, melyben vékony kavicságyra fektetve törtkő alapozás jelentkezett. Felette 10–15 cm vastagságú kavicsréteget és helyenként újabb kősort figyeltünk meg. A rétegsor vastagsága az 5,5 m hosszú metszetfalban változó, miután a réteg részint modern kori bolygatásnak esett áldozatul.

Az 1. szelvény K-i felében az átvágott rész alatt egy ÉNy-DK-i irányú árok rajzolódott ki. A 2. szelvényt újból megnyitottuk és az 1. szelvény A-B metszetfalára merőlegesen tanúfalat hagyva átvágtuk a kavicsos felületet. Az 1998. évi megfigyeléseinkhez hasonló rétegződést tapasztaltunk. A metszetfalban kirajzolódott az út szerkezete, kettős törtkő alapozással. Az út kavicsrétegéből számos lelet, elsősorban kerámia került elő. Igencsak nagy számban találtunk különféle fémleleteket, többek között vas lándzsahegyet, bronz lószerszámcsüngőket. A kavicszásba építési törmeléket, fehér festésű vakolat- és kisebb-nagyobb teguladarabokat is beledolgoztak. Az utat a kavicszásból előkerült terra sigillata anyag alapján a 2. sz. végére, a 3. sz. elejére keltezhetjük. További tisztázást igényel azonban, hogy az út két időrendi fázisa vajon párhuzamba állítható-e az épületek kőperiódusainak keltezésével, vagy esetleg ezektől teljesen független, későbbi telepjelenség. A kérdés annál is inkább jogosan vetődik fel, miután az ideai ásatás során kirajzolódott, hogy a 22–23. és a 25., 27. szelvényekben jelentkező kavicsréteg ennek az útnak a folytatását alkotja. A fenti szelvényekben a kavicsréteg részint a falak felett és az épületek belsejében is jelentkezett, ami azt az elképzelésünket erősíti meg, hogy az utat az épületek elplanírozása után építették.

Az eddigi ásatási területtől K-re eső 46. szelvényben a bontást azon a szinten függesztettük fel, ahol szintén egy kavicsos útfelület jelentkezett. Ez az útszakasz beköttött az 1–2. szelvényben jelentkező úthoz. Az 1. szelvény nagy kiterjedésű kavicsos felszíne ugyanis az ÉNy-DK-i irányú útszakasz és a hozzá becsatlakozó ÉNy-DK-i irányú útszakasz csatlakozását rajzolta ki. A 46. szelvény kavicsos rétege az ÉNy-DK-i irányú út folytatását alkotja. A terület erőteljes modern kori bolygatottsága magyarázza, hogy a feltárt terület középső 30–40 m-es sávjában az utat nem tudtuk megfigyelni.

A 2/a szelvény kavicsrétegének elbontását követően kirajzolódott az 1998-ban észlelt árok Ny-i folytatása. Az árok a római kori település legkorábbi fázisából való, ami az 1. sz. végére–2. sz. elejére keltezhető és a palánkperiódus időszakát képviseli.

Ugyancsak a település korai időszakához sorolható az a téglalap alakú, lekerekített sarkú lakógödör, mely-